

Hoe overleef jij een oorlog?

Voortgezet Onderwijs
Bovenbouw
Docentenhandleiding

Introductie

In 2018 waren er wereldwijd 25.9 miljoen vluchtelingen, dat is het hoogste aantal ooit. De verwachting is dat dit de komende jaren alleen nog maar stijgt. Het grootste deel van de informatie die wij hebben over vluchtelingen komt tot ons via de media. Hierdoor is de vluchtelingen crisis voor veel mensen een ver-van-mijn-bed-show. Dat maakt het moeilijk om je voor te stellen waarom mensen vluchten, in welke situaties zij zich bevinden en voor welke dilemma's zij komen te staan.

Humanity House biedt daarom een lesbrief aan gekoppeld aan het interactieve spel *I Am Mosul* en de documentaire *Stad van Twee Lentes*. In dit programma leren leerlingen wat het woord vluchteling betekent, waarom er vluchtelingen zijn en leren ze over de moeilijke keuzes die je als vluchteling moet maken. In dit lesprogramma wordt er aandacht gegeven aan de oorlog in Irak, in het bijzonder de situatie in Mosoel, en wordt er stilgestaan bij de wederopbouw van een land na oorlogstijd.

Humanity House

Humanity House is op 9 december 2010 opgericht door het Nederlandse Rode Kruis, met ondersteuning van de Gemeente Den Haag en het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling van de Europese Commissie.

De naam Humanity House staat voor Huis van Menselijkheid. Een plek waar ruimte is om het menselijke verhaal achter rampen en conflicten in de wereld te horen, zien en beleven.

Met ons educatieve aanbod maken we thema's als oorlog, noodhulp en vluchtelingen invoelbaar. Leerlingen ontvangen, door middel van kennisoverdracht en persoonlijke verhalen, handvatten om een eigen mening te vormen over het belang van vrede en veiligheid in de wereld.

Meer informatie: <https://humanityhouse.org/educatie/>

Over Stad van Twee Lenten en I Am Mosul

Wat doe je als je thuisstad compleet is verwoest? Hoe kan er langzaam weer leven komen in de kapot geschoten straten en huizen? Nu de oorlog tegen IS in Irak bijna voorbij is keren duizenden gevluchte inwoners terug naar de voormalige hoofdstad van het kalifaat, Mosoel. Zo ook Ala' (11 jaar) en haar familie. In *Stad van Twee Lenten* zien we de obstakels die zij en haar familie tegenkomen tijdens de wederopbouw van Mosoel. Parallel aan het verhaal van Ala' zien we hoe Lise Grande, hoofd Humanitaire Missies van de VN en de Nederlandse ambassadeur Jan Waltmans keihard werken aan een veilige terugkeer voor gevluchte burgers als Ala'.

Aansluitend aan de documentaire is het interactieve spel *I Am Mosul* ontwikkeld. Een spel waarin je jezelf kunt verplaatsen naar een oorlogssituatie, aangepast op jouw eigen woonplaats. Je ziet de impact die jouw keuzes, die je vaak in een "split second" moet nemen, hebben op een realiteit waar je zelf nog maar bitter weinig controle over hebt. Alle situaties in het spel zijn de burgers van het Iraakse Mosoel echt overkomen.

Wil je meer horen over *Stad van Twee Lenten* en *I Am Mosul*?
Nodig de makers dan uit in de klas!

Contact opnemen kan via: info@dimdocs.com

Doelen

Aansluiting bij de vakken

- ♦ Burgerschap
  - ♦ Maatschappijleer/Maatschappijwetenschappen
  - ♦ Aardrijkskunde
  - ♦ Geschiedenis
-

Leerdoelen

- ♦ De leerlingen weten wat een vluchteling is.
  - ♦ De leerlingen begrijpen waarom mensen vluchten.
  - ♦ Kennen leerlingen de dilemma's waar een vluchteling mee te maken krijgt.
  - ♦ De leerlingen weten het verschil tussen (gewelddadig) conflict en oorlog.
  - ♦ De leerlingen kunnen een beschrijving van de oorlog in Irak geven, in het bijzonder van de situatie in Mosoel.
  - ♦ De leerlingen hebben kennis van hoe het is om te leven in een stad die verwoest is door oorlog.
  - ♦ De leerlingen begrijpen wat de uitdagingen zijn waarmee een stad verwoest door oorlog mee wordt geconfronteerd.
  - ♦ De leerlingen hebben kennis van de VN en het werk van de VN."
-

Vaardigheden

- ♦ Kritisch nadenken.
  - ♦ Sociale en culturele vaardigheden.
-

Praktisch

- ♦ Benodigdheden: één smartphone per leerling, een digibord of een laptop/beamer en flip-over/schoolbord.
- ♦ Duur: maximaal 1 lesuur
- ♦ Voertaal: Nederlands
- ♦ Een aantal slides uit de presentatie bevatten een tekst vak waarin de antwoorden van de leerlingen opgeschreven kunnen worden. Bij geen beschikking over een digitaal schoolbord, kan de presentatie worden afgespeeld op een laptop/beamer en de antwoorden apart worden opgeschreven op een flip-over/schoolbord.

Vorbereiding

- ♦ Controleer of er een leerling in de klas zit die zelf is gevlucht. In dit geval, bespreek dan met de leerling(en) wat de les inhoudt en bepaal samen of het programma voor hem/haar/hen geschikt is.
- ♦ Website: *I Am Mosul* > het interactieve spel *I Am Mosul* www.iammosul.nl

leg uit

Leg aan de groep uit dat ze op de website *I Am Mosul* een interactief spel gaan spelen. In dit spel verplaatsen ze zich in de schoenen van iemand die vlucht voor oorlog. Ter voorbereiding leren ze via deze lesbrief meer over het onderwerp vluchtelingen.

OPDRACHT 1: Vluchtelingen

slide
3

vraag

Waar denken jullie aan bij het woord vluchteling?

leg uit

Er zijn veel redenen te bedenken om je land te verlaten. Officieel zijn vluchtelingen mensen die gedwongen hun land hebben moeten verlaten door toedoen van gewelddadig conflict, zoals oorlog, of het risico op vervolging op basis van hun ras, godsdienst, politieke overtuiging, seksuele geaardheid of het behoren tot een bepaalde maatschappelijke groep. Alleen deze groep mensen kan om bescherming vragen in een ander land. In 2018 zijn er wereldwijd 25,9 miljoen vluchtelingen geteld. Dit zijn 37.000 mensen per dag en 25 mensen per minuut. Sinds 2014 komen de meeste vluchtelingen wereldwijd vanuit Syrië.

aanvullend

- ♦ Ken je iemand die is gevlucht?
- ♦ Wat weet je over vluchtelingen in Nederland?
- ♦ Waar komt de informatie die je over vluchtelingen hebt vandaan?

OPDRACHT 2: Oorlog

slide
4

vraag

- ♦ De grootste groep vluchtelingen vlucht voor een oorlog. Welke recente oorlogen kunnen jullie opnoemen?
- ♦ Soms wordt het woord gewelddadig conflict gebruikt om extreem geweld tussen groepen in een land aan te geven. Wat is het verschil tussen een gewelddadig conflict en een oorlog?

leg uit

Een conflict wordt gezien als gewelddadig wanneer er minimaal 25 doden per kalenderjaar vallen. Een oorlog is een gewelddadig conflict waarbij minstens 1000 doden vallen in een kalenderjaar.

In 2018 vonden er zes oorlogen in vier verschillende landen plaats, namelijk Afghanistan, Somalië, Syrië en Jemen. In Afghanistan en Syrië werden er twee verschillende oorlogen geregistreerd omdat IS vocht tegen de overheid en tegen andere rebelgroepen. Het aantal oorlogen dat zich afspeelde in 2018, vier minder dan in 2017, is het laagste aantal sinds 2013.

Het aantal gewelddadige conflicten stijgt sinds 2014 echter jaarlijks. Dit komt voornamelijk doordat IS ook actief werd in andere landen. In 2018 vonden er in totaal 52 gewelddadige conflicten in 36 verschillende landen plaats.

OPDRACHT 3: Opvang in de regio

slide
5 t/m 7

vraag

Vluchtelingen worden in verschillende landen opgevangen. Wat zijn de drie landen waar de meeste vluchtelingen worden opgevangen? Noem er drie.

OPDRACHT 3: Opvang in de regio - vervolg

slide
5 t/m 7

leg uit

Dit zijn Turkije (3,7 miljoen), Uganda (1,4 miljoen) en Pakistan (1,2 miljoen). De meeste vluchtelingen worden opgevangen in buurlanden. Daarom zie je dat er veel vluchtelingen worden opgevangen in Turkije (grenst aan Syrië), Pakistan (grenst aan Afghanistan) en Uganda (grenst aan Congo). In vergelijking ving Europa in 2018 bij elkaar 2,7 miljoen vluchtelingen op. Eind 2018 waren er in Nederland 101.873 vluchtelingen.

aanvullend

- ♦ Als jij zou moeten vluchten, naar welk land ga je dan? Denk hierbij wel aan de kosten, bereikbaarheid, cultuur, toekomstmogelijkheden, en andere dingen die voor jou belangrijk zijn.

OPDRACHT 4: Mosoel, Irak

slide
8 t/m 11

vraag

Het interactieve spel *I Am Mosul* is gebaseerd op de verhalen van mensen die de oorlog in Mosoel ontvluchtten

- ♦ Waarom was er oorlog in Irak?
- ♦ Wie voerden er oorlog?
- ♦ Wat is de Islamitische Staat?

leg uit

- ♦ Waarom?
In de zomer van 2014 veroveren zo'n 1.500 gewapende strijders van de Islamitische Staat (IS) Mosoel. Het Iraakse leger vecht terug, maar wordt snel verjaagd. IS hijst de zwarte IS-vlag boven de stad en benoemt Mosoel tot de hoofdstad van het kalifaat. De mensen die het hier niet mee eens zijn, worden opgepakt, weggejaagd, ontvoerd of vermoord.

OPDRACHT 4: Mosoel, Irak - vervolg

slide
8 t/m 11

leg uit

- ♦ Wie?
Tijdens de oorlog in Mosoel, vechten IS en het Iraakse leger tegen elkaar. Tijdens de herovering wordt het Iraakse leger geholpen door Koerdische strijders en een internationale coalitie geleid door de Verenigde Staten.
- ♦ Islamitische Staat?
IS is een terroristische groepering die vooral actief is in Syrië en Irak, maar over de hele wereld aanhangers heeft. IS wil een eigen staat - Kalifaat - die wordt geregeerd door een kalief, de opvolger van de islamitische profeet Mohammad. Aanhangers van IS interpreteren de Koran op een extreme, strikte wijze, en IS wil dat in het kalifaat dezelfde strenge islamitische regels worden nageleefd. IS streeft ernaar om het kalifaat zo veel mogelijk uit te breiden.

slide
12

aanvullend

Als toelichting kun je het fragment op slide 12 laten zien over 'De Slag om Mosoel':

<https://www.youtube.com/watch?v=AmwCerPOpY0>

OPDRACHT 5: I am Mosul

instructies

In het spel *I Am Mosul* maken de leerlingen een aantal situaties en dilemma's mee die hen het gevoel geven dat ze uit hun eigen stad moeten vluchten. Bij iedere stap kunnen ze door middel van de reality check (boven in beeld) zien hoe deze situatie te vergelijken is met de situatie in Mosoel.

Vraag de leerlingen om op hun telefoon naar de website www.iammosul.nl te gaan en geef ze 15 minuten om het spel uit te spelen. Indien het spel klassikaal wordt gespeeld, bepaal dan als klas welke keuze te maken.

vraag

Ga vervolgens in gesprek over het spel:

- ♦ Welk dilemma vonden jullie moeilijk?
- ♦ Als jullie het spel nog een keer zouden spelen, zouden jullie dan wat anders doen?
- ♦ Wat hebben jullie geleerd over Mosoel?
- ♦ Kunnen jullie je voorstellen dat je moet vluchten uit je eigen stad?

OPDRACHT 6: Stad van Twee Lenten | fragment 1

slide
13

introdactie

Het spel stopt bij het terugkeren naar de stad waar je vandaan komt. Een keuze die erg moeilijk is om te maken. Vluchtelingen moeten besluiten of, wanneer en waarheen ze willen terugkeren. Oorlog verwoest namelijk veel. Families zijn uit elkaar gerukt en vrienden verliezen elkaar uit het oog. Ook zijn gebouwen, waaronder scholen en ziekenhuizen, vaak beschadigd en werkt de elektriciteit niet meer. Een oorlog kan dus wel stoppen, maar de gevolgen ervan werken vaak nog jarenlang door.

OPDRACHT 6: Stad van Twee Lenten | fragment 1 - vervolg

slide
13

laat zien

In de presentatie vind je op slide 13 een fragment uit de documentaire *Stad van Twee Lenten*.
In deze documentaire wordt een Iraaks gezin gevolgd dat terugkeert naar Mosoel. De familie probeert het leven weer op te bouwen in de door oorlog verwoeste stad. Speel het fragment af.

vraag

- ♦ Wat hebben jullie gezien in het fragment?
- ♦ Wat vonden jullie het meest indrukwekkend aan het fragment?

OPDRACHT 7: Wederopbouw

slide
14

vraag

Zoals jullie zien is de stad Mosoel er slecht aan toe. Organisaties zoals de VN bieden hulp aan voor de wederopbouw. Wat is de VN? Stel je voor dat je bij de VN werkt, welke vijf dingen moeten dan volgens jullie als eerste hersteld worden?

leg uit

De VN is een internationale organisatie van 193 landen. De VN is zeer betrokken bij de wederopbouw van Mosoel. Zo heeft de VN onder andere geholpen met het herstel van:

- ♦ Openbare voorzieningen, zoals ziekenhuizen, scholen en de elektriciteits- en watervoorziening.
- ♦ Infrastructuur, zoals wegen en bruggen.
- ♦ Openbare veiligheid, door het opruimen van bommen, mijnen en ander achtergebleven explosief materiaal.
- ♦ Huizen.
- ♦ Cultureel erfgoed, zoals moskeeën en kerken.

OPDRACHT 7: Stad van Twee Lenten | fragment 2 - vervolg

slide
15

laat zien

Op slide 15 vind je een fragment uit *Stad van Twee Lenten* waarin je kan zien hoe medewerkers van de VN overleggen over de wederopbouw en welke keuzes zij maken.

OPDRACHT 8: Mosoel, toen en nu

slide
16+17

laat zien

De foto's op slide 16 en 17 laten Mosoel voor en na de oorlog zien.

vraag

- ♦ Wat zien jullie op de foto's?
- ♦ Wat zijn de verschillen tussen de twee foto's?

leg uit

Door middel van een postkaart van 'vroeger' en een foto van 'nu', heeft de Iraakse fotograaf Akram Abdulwahab Agha het contrast tussen Mosoel voor en na de oorlog proberen vast te leggen. De eerste foto laat het centrum van Mosoel zien, in contrast met een ansichtkaart afkomstig uit de jaren 90. Zoals te zien zijn de gebouwen en het standbeeld -Fatat al-Rabie, oftewel 'Spring Girl' - vrijwel geheel verwoest. Ook staan de stoplichten en lantaarnpalen er niet meer. Op de tweede foto staat de Virgin Mary Kerk, die werd opgeblazen door IS in juli 2014. Ook de kerk is compleet verwoest.

OPDRACHT 8: Mosoel, toen en nu

slide
18

laat zien

Op slide 18 vind je een videofragment van de stad Mosoel tijdens en na de oorlog. De makers hebben de route die ze in 2017 hebben gereden, een jaar later opnieuw afgelegd; beide routes zijn gefilmd. In het fragment worden beide routes naast elkaar gezet waardoor de verschillen goed zichtbaar zijn. De pijlen in het beeld verschuiven vanzelf. Speel (een deel van) het fragment af.

vraag

- ♦ Wat vinden jullie van de vooruitgang die heeft plaatsgevonden in een jaar? Is er iets dat jullie verbaast over de vooruitgang die heeft plaatsgevonden?
- ♦ Wat zijn de overeenkomsten en verschillen tussen de foto en het videofragment?

leg uit

Zoals jullie zien is er weinig verschil tussen de satellietfoto en het videofragment, ondanks dat er redelijk wat tijd tussen zit. Dit komt omdat de wederopbouw erg lang duurt; het is vaak een kwestie van jaren. Desalniettemin is bijna 90 procent van de Iraakse vluchtelingen teruggekeerd naar de stad.

Afsluiting

leg uit

In deze les hebben jullie kennis gemaakt met het onderwerp vluchten. Jullie weten nu wat het woord vluchteling precies betekent, hoeveel mensen er wereldwijd op de vlucht zijn en waar ze worden opgevangen. Ook hebben jullie kennis gemaakt met de verhalen van Ala' en de VN-medewerker Lise Grande, die beiden ervaren hoe wederopbouw na een oorlog plaatsvindt. Tot slot weten jullie nu beter hoe het zou voelen om je stad te ontvluchten en zijn jullie je meer bewust van dilemma's die daarbij gepaard gaan.

Meer weten

Wil je meer weten over de onderwerpen vluchten en conflict?

Of ben je op zoek naar educatieve programma's over andere humanitaire thema's?

Dan vind je onderstaand een aantal tips.

websites

- ♦ <https://www.unhcr.org/nl/>
- ♦ <https://www.vluchtelingenwerk.nl/>
- ♦ <https://www.un.org/en>

documentaires

- ♦ Stad van Twee Lenten
https://www.npostart.nl/2doc/22-04-2019/BV_101392089
- ♦ The Island of All Together
<http://www.theislandofalltogether.com/nederlands/>

activiteiten: **in het** **Humanity House**

- ♦ Bezoek de Ervaringsreis in het Humanity House en ervaar zelf hoe het is om te moeten vluchten.
<https://humanityhouse.org/leerlingen-op-de-vlucht/>
- ♦ De Ontmoeting: hoor het persoonlijke verhaal van iemand die is gevlucht.
<https://humanityhouse.org/de-ontmoeting-vo/>
- ♦ Maak kennis met de processen van vrede maken en bewaken en de rol van de VN-Veiligheidsraad via het simulatiespel SimSummit in het Humanity House.
<https://humanityhouse.org/simulatiespel-naspelen-vn-veiligheidsraad/>
- ♦ De Humanity Game: kruip in de rol van een hulpverlener.
<https://humanityhouse.org/humanity-game-voortgezet-onderwijs/>

in de klas

- ♦ Nodig de makers van *Stad van Twee Lenten* uit in de klas. Contact opnemen kan via info@dimdocs.com

Bronnen

- ♦ UNHCR. (2019). Global Trends: Forced Displacement 2018.
<https://www.unhcr.org/5d08d7ee7.pdf>
- ♦ Wanneer economie en/of armoede als vluchtreden aan bod komt, leg dan uit dat mensen die vluchten met economische motieven officieel gezien worden als 'economische migranten'.
<https://www.unhcr.org/nl/wie-we-zijn/wie-we-helpen/vluchtelingen/>
- ♦ UN-Habitat & UNESCO. (2019). The Initial Planning Framework for the Reconstruction of Mosul.
<https://new.unhabitat.org/reconstruction-of-mosul>
- ♦ Strand, Håvard; Siri Aas Rustad; Henrik Urdal & Håvard Mokleiv Nygård. (2019). Trends in Armed Conflict, 1946–2018.
<https://www.prio.org/Publications/Publication/?x=11349>
- ♦ Pettersson, Therese; Stina Högladh & Magnus Öberg. (2019). Organized violence, 1989-2018 and Peace Agreements.
<https://www.pcr.uu.se/research/ucdp/publications/>
- ♦ Vluchtelingenwerk Nederland. (2019). Vluchtelingen in getallen 2018.
<https://www.vluchtelingenwerk.nl/publicaties/overige-publicaties/vluchtelingen-getallen-2018>

Betrokken partijen

Deze lesbrief is opgesteld door Humanity House in samenwerking met I Am Mosul.
I Am Mosul is ontwikkeld door BNNVARA en NPO, geproduceerd door DimDocs en gefinancierd door CoBo.

Humanity
House
museum+educatie+platform+

fonds

dimdocs

Contact

Humanity House
Prinsegracht 8
2512 GA Den Haag
T 070 31 000 53

reserveren@humanityhouse.org
www.humanityhouse.org
@humanityhouse
facebook.com/humanityhouse